

Feminizarea politicii românești – un deziderat?

■ CLAUDIA GILIA

[Valahia University of Târgoviște]

Motto:

„Când o femeie intră în politică se schimbă.
Când mai multe femei o fac, se schimbă politica.”

Verónica Michelle Bachelet¹

Abstract

Women's battle for political rights was fierce and it has taken place for the past two centuries. Despite the efforts made by the feminist movements and even by politicians, the battle towards an effective exercise of these rights continues. Although the representation of women in politics is a complex topic, delicate and comprehensive, in our research we only focused on an analysis of European and national parliamentary elections that took place over the 25 years of post-revolutionary elections. The evolution of women's representation in the two legislative bodies (the national one and the European one) showed us that the steps that have been made are still very few, manifesting themselves more as intentions rather than as a political and legal reality. The causes are multiple, solutions exist, nevertheless political will is what is required. And how to transform political will into an increased representation of women in politics, since still men are those who express themselves (as they form a majority in decision-making forums)?

Keywords

Gender equality; discrimination; women; representation; elections; political parties

Reprezentarea femeilor în istoria post decembristă a alegerilor parlamentare

Alegerile libere au reprezentat după evenimentele din 1989 un prim pas către democrație. Entuziasmul exprimării voinței libere a cetățeanului eliberat din chingile comunismului s-a manifestat cu efuziune prin gradul de participare la primele procese electorale, dar și prin multitudinea de partide și formațiuni politice care s-au înființat și care au participat în alegeri. Stabilirea unor prime reguli de derulare a proceselor electorale au avut caracter provizoriu și au fost limitate la primul scrutin electoral destinat alegerilor pentru Parlament și Președintele României. În martie 1990, Consiliul Provizoriu de Uniune Națională a adoptat Decretul-lege nr. 92/1990 pentru alegerea Parlamentului și a Președintelui României².

Primele alegeri legislative s-au desfășurat în 20 mai 1990. Decretul-lege prevedea în art. 8: „Cetățenii români, fără deosebire de naționalitate, rasă,

1 Prima femeie aleasă ca președinte a statului Chile.

2 Publicat în Monitorul Oficial al României Partea I, nr. 35/18 martie 1990.

limba, religie, sex, convingeri politice sau profesie, exercită, în mod egal și în deplinătatea lor, drepturile electorale." Adunarea Deputaților era formată din 387 de deputați, la care se adăugau deputații reprezentând organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale. Senatul era compus din senatori aleși, în funcție de populația județelor, astfel: în județele cu populație de până la 500.000 locuitori se alegeau câte doi senatori, în cele cu populație de la 501.000 până la 750.000 locuitori se alegeau câte 3 senatori, în celelalte județe se alegeau câte 4 senatori, iar în municipiul București se alegeau 14 senatori.

Competiția electorală a fost marcată de „explozia” pluripartidismului, fapt ușor de explicat după 45 de ani de partid unic.

În alegerile din 1990 pentru Adunarea Deputaților au obținut mandate 19 formațiuni politice, la care s-au adăugat și 12 organizații ale cetățenilor aparținând minorităților naționale, în timp ce la Senat au obținut mandate 11 formațiuni politice. În ceea ce privește reprezentarea femeilor la acest prim scrutin postdecembrist, evidențiem faptul că 25 de mandate la Adunarea Deputaților au fost obținute de femei, reprezentând 8.53% din numărul total de mandate pentru această Cameră, iar la Senat doar 2 doamne au obținut mandatul de senator, procentul de reprezentare fiind de 1.39% din numărul total al senatorilor. În Adunarea Deputaților, din cele 25 de mandate, 18 au fost deținute de reprezentantele Frontului Salvării Naționale (FSN), 5 de cele ale Partidului Ecologist – S.D. și 2 de către reprezentantele Partidului Național Liberal (PNL). În Senat, un mandat a fost obținut de reprezentanta FSN și un altul de reprezentanta PNL.

La începuturile democrației în România reprezentarea femeilor a fost extrem de redusă, deși din punct de vedere demografic numărul femeilor era mai mare decât cel al bărbaților: 11.596.272 – femei și 11.213.763 – bărbați. Noile condiții politice, sociale și economice nu au reușit să creeze pentru femei cadrul propice pentru a se angrena în bătăliile electorale.

Alegerile din **1992** sunt primele alegeri democratice din România după adoptarea primei Constituții a statului în 1991. Organizarea și desfășurarea alegerilor, precum și modul de atribuire a mandatelor erau reglementate de Legea nr. 68/1992 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului³. Noua lege electorală a statuat în art. 1: „*Camera Deputaților și Senatul se aleg prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat*”. Deputații și senatorii se alegeau în circumscripții electorale pe baza de *scrutin de listă* și de candidaturi independente, potrivit *principiului reprezentării proporționale*⁴.

În urma alegerilor din 22 septembrie 1992, Camera Deputaților era compusă din 328 de membrii, iar Senatul din 143. Din cele 84 de formațiuni politice participante în competiția electorală, doar 12 au reușit să obțină mandate⁵, la care s-au adăugat cele 13 minorități naționale, reprezentate în Camera Deputaților.

După alegerile din 27 septembrie 1992 are loc o diminuare a numărului femeilor în Camera Deputaților de la 25 în 1990 la 16 în 1992⁶, reprezentând un procent de 4.87% din numărul total de mandate. La Senat se remarcă o creștere ușoară a numărului de femei față de 1990, adică 3 mandate de senator⁷, deci un procent de 2.09% din numărul total de mandate.

3 Publicată în Monitorul Oficial al României Partea I, nr. 164 din 16 iulie 1992.

4 Art. 3 alin. 1 din Legea nr. 68/1992 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului.

5 PDSR, CDR (ce avea în componență următoarele partide: PNȚCD, PL 93, PSDR, PAC, PER, PNL-CD), PD, PUNR, UDMR, PRM, PSM.

6 Cele mai multe femei deputat erau membre ale Partidului Democrației Sociale din România – 8 deputate, urmat Partidul Democrat cu un număr de 4 deputate – <http://www.cdep.ro/pls/parlam/structura.de?leg=1992&par=F>, accesat în 17.07.2015.

7 Mandatele au fost obținute de reprezentantele PUNR și FSN/PDSR.

Observăm că, în general, partidele au susținut câte o reprezentantă a femeilor pe listele electorale de la Senat, indiferent de putere politică a partidului respectiv. Partidele au preferat ceva mai multe reprezentante ale femeilor pe listele pentru alegerea Camerei Deputaților. Ca o noutate în materia alegerilor din țara noastră apare prima reprezentantă a minorităților, care va reprezenta interesele acestora în Camera Deputaților⁸.

Alegerile legislative din **1996** s-au desfășurat tot în baza Legii nr. 68/1992, fiind considerate de specialiști o reeditare a celor din 1992. În Camera Deputaților au obținut mandate 12 formațiuni politice⁹, la care se adaugă cei 15 reprezentanți ai minorităților naționale.

În Parlamentul României, în legislatura 1996-2000 reprezentarea femeilor rămâne, relativ constantă cu un procent de 6.09% în Camera Deputaților – 20 de mandate de deputat¹⁰ – și de 2.09% în Senat – 3 mandate de senator¹¹ –. Deși partidele din România erau într-un număr destul de mare pe scena politică, susținerea femeilor pe listele acestora este destul de mică, am putea spune chiar simbolică, dacă ne raportăm la partidele care au câte o singură reprezentantă în Parlament.

În competiția electorală din **2000**¹² s-au înscris peste 36 de formațiuni politice¹³, la care se adaugă 18 organizații ale cetățenilor aparținând minorităților naționale și candidații independenți. În urma alegerilor legislative, în Parlamentul României au fost reprezentate 7 formațiuni politice și 18 minorități naționale. În legislatura din perioada 2000-2004, numărul reprezentanților de sex feminin în Parlamentul României a crescut semnificativ comparativ cu precedentele alegeri. La Camera Deputaților din cei 327 de deputați, 43 erau femei, reprezentând 13.14% din numărul total de deputați, iar la Senat, din cei 140 de senatori, 13 erau femei¹⁴, adică 9.28 % din numărul total al senatorilor¹⁵.

Cu toate acestea numărul femeilor parlamentare rămâne la un nivel redus prin comparație cu numărul total al femeilor din țara noastră, care conform datelor oferite de INS în anul 2002 era de 11.112.233, iar cel al bărbaților de 10.568.741. Conform studiilor realizate în domeniu, s-a constatat că pentru a putea influența deciziile politice, în sensul apărării intereselor unui grup este necesară o prezență de cel puțin 30% a reprezentanților aceluși grup la luarea deciziilor politice.

Alegerile legislative din **2004** au fost reglementate de Legea nr. 373/2004¹⁶ pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului. Acest act normativ a adunat în

8 Este vorba doamna Rușid Feuzia reprezentanta de la Uniunea Democrată Turcă din România.

9 În competiția electorală au depus candidaturi 33 de partide politice, 31 de organizații aparținând minorităților naționale, precum și candidați independenți.

10 Cel mai mare număr de femei deputat îl regăsim la Partidul Democrației Sociale din România – 7, urmat de Uniunea Social Democrată (PD+PSDR) – 3 și Partidul România Mare – 3 deputate.

11 Mandatele au fost obținute de reprezentantele PUNR și FSN/PDSR.

12 Alegerile parlamentare din 26 noiembrie 2000 s-au desfășurat în temeiul Legii nr.68/1992 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului, modificată ulterior prin Legea nr.115/1996 pentru alegerile din 1996 și ordonanțele de urgență nr. 63/2000, nr. 129/2000 și nr. 154/2000 pentru alegerile din 2000.

13 Informații utile: <http://alegeri.roaep.ro/?alegeri=alegeri-parlamentul-romaniei-2000>, accesat 17.07.2015.

14 Detalii pe: <http://www.cdep.ro/pls/parlam/structura.de?leg=2000&cam=1&par=F>, accesat 17.07.2015.

15 Reprezentarea cea mai numeroasă o regăsim Camera Deputaților la Partidul Social Democrat – 22 de femei, urmat de Partidul România Mare cu un număr de 11 femei. La Senat se păstrează aceeași ordine, Partidul Social Democrat are 7 reprezentante, iar Partidul România Mare – 2 reprezentante.

16 Publicată în Monitorul Oficial al României Partea I, nr. 887 din 29 septembrie 2004.

cuprinsul său toate dispozițiile legale referitoare la procedura alegerilor, adoptate pe parcursul unui deceniu¹⁷.

În urma revizuirii Constituției în anul 2003, a fost introdus în legea fundamentală un articol foarte important pentru o posibilă creștere a numărului de femei în Parlament. Astfel, art. 16 alin. (3) din Constituție dispune: „Funcțiile și demnitățile publice, civile și militare, pot fi ocupate, în condițiile legii, de persoanele care au cetățenia română și domiciliul în țară. *Statul român garantează egalitatea de șanse între femei și bărbați pentru ocuparea acestor funcții și demnități*”.

Deși legislația românească s-a aliniat cu cea europeană, în ceea ce privește egalitatea de șanse dintre femei și bărbați, se pare că aceasta a rămas la stadiul de teorie.

În anul 2004, la Biroul Electoral Central au fost înregistrate 13.675 de candidaturi din care 9994 pentru Camera Deputaților și 3681 pentru Senat, candidaturi depuse de 53 de formațiuni politice.

În alegerile parlamentare din anul 2004, din cele 53 de forțe politice doar 8 formațiuni politice au obținut mandate. Alegerile din 2004 vor aduce o ușoară scădere a numărului de femei în Parlament, de la 56 în 2000, la 53. Astfel Camera Deputaților va avea *44 de femei*, ce reprezenta un procent de *14.01%* din totalul mandatelor de deputat, iar Senatul va avea *9 femei senator*, adică un procent de *6.56%* din totalul senatorilor¹⁸.

Alegerile de la *30 noiembrie 2008* pentru Camera Deputaților și Senatul României se înscriu în istoria electorală postcomunistă ca un moment de referință. Este cea de-a șasea convocare la urne vizând reînnoirea Parlamentului României și, totodată, un semnificativ test electoral în condițiile modificărilor survenite la nivelul sistemului electoral.

Cadrul electoral se baza pe o nouă lege – Legea nr. 35/2008 pentru *alegerea Camerei Deputaților și a Senatului și pentru modificarea și completarea Legii nr. 67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, a Legii administrației publice locale nr. 215/2001 și a Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali*¹⁹. Legiuitorul a optat pentru alegerea parlamentarilor prin *sistemul majoritar uninominal cu un singur tur de scrutin, potrivit principiului reprezentării proporționale*.

Având în vedere principiul egalității de șanse între bărbați și femei, din 7717 candidați pentru Camera Deputaților *917 au fost femei*. La Senat din 895 candidați, *98 au fost femei*. Din aceste date, rezultă că ponderea feminină în rândul candidaților la Camera Deputaților a fost de 11.8%, iar pentru Senat aceasta a fost de 10.9%.

La alegerile pentru Senatul României din 30 noiembrie 2008, la nivel național, au fost depuse 3 candidaturi independente și 892 de candidaturi din partea a 30 de formațiuni politice. Candidaturi complete (137) au fost depuse din partea următoarelor formațiuni politice: Alianța PSD+PC, PNL, PD-L, PNG-CD. La Camera Deputaților au fost depuse, la nivel național, 28 de candidaturi independente și 7689 candidaturi din partea formațiunilor politice²⁰.

17 Noua reglementare prelua o parte din textele Legii nr. 68/1992, cum ar fi cele referitoare la modul de scrutin, norma de reprezentare, facilitățile electorale acordate organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, utilizarea cărții de alegător, etc.

18 Prin comparație, în Suedia în ianuarie 2004 femeile erau reprezentate într-un procent de 45,3%.

19 Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 196 din 13 martie 2008.

20 Un număr complet de candidaturi (315) au prezentat Alianța PSD+PC, PNL și PNG-CD. Partidele care au depus un număr de peste 300 candidaturi au fost: PD-L (314), UDMR (313) și PRM (309).

Partid politic, formațiune politică, alianță electorală, candidat independent	CAMERA DEPUTAȚILOR			SENAT		
	Bărbați	Femei ²¹	Nr. total de candidaturi	Bărbați	Femei	Nr. total de candidaturi
Partidul Democrat Liberal	275	39	314	128	9	137
Alianța Politică PSD+PC	266	49	315	128	9	137
Partidul Național Liberal	291	24	315	125	12	137
UDMR	242	71	313	113	23	136
Partidul Noua generație – Creștin Democrat	287	28	315	117	20	137
Partidul România Mare	255	54	309	113	19	132
Partidul Verde Ecologist	60	10	70	45	3	48
Partidul Popular și al Protecției Sociale	56	7	63	22	2	24
Candidați independenți	23	5	28	2	1	3

Ca urmare a rezultatelor obținute la alegerile din 30 noiembrie 2008 pentru Camera Deputaților au fost atribuite 316 locuri, la care s-au adăugat cele 18 mandate pentru organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, iar pentru Senat numărul de mandate a fost de 137, rezultând un total de 471 de mandate. Din cele 471 de mandate, doar 46 au fost obținute de femei, adică un procent de 9.76%

Partid politic, formațiune politică, alianță politică, candidat independent	CAMERA DEPUTAȚILOR			SENAT			
	Bărbați	Femei ²²	Total mandate	Bărbați	Femei	Total mandate	% femei / mandate
Partidul Democrat Liberal	102	13	115	48	3	51	9.63
Alianța Politică PSD+PC	100	14	114	45	4	49	11.04
Partidul Național Liberal	58	7	65	27	1	28	8.60
UDMR	20	2	22	9	0	9	6.45
Asociația albanezilor din România	0	1	1	–	–	–	
Asociația Macedonenilor din România	0	1	1	–	–	–	
TOTAL	280 (+16 minorități) – 296	38	318 (+16 minorități) – 334	129	8	137	

La Camera Deputaților, femeile erau reprezentate în procent de 11.37%, în timp ce la Senat procentul se reduce la jumătate – 5.83%

În ceea ce privește distribuția pe circumscripții, cele mai mari ponderi ale candidaturilor feminine pentru Camera Deputaților s-au regăsit în circumscripțiile: București (15.7%), străinătate (15.4%), Ilfov (14.8%), Constanța (14.5%), Olt (13.5%), Bacău (13.1%), Vaslui (12.9%), Bihor (12.5%) iar cele mai mici în Bistrița-Năsăud

21 Pentru detalii: <http://www.becparlamentare2008.ro/statis/Defalcare%20candidati%20pe%20partide%20si%20sexe.pdf>, accesat 17.07.2015.

22 A se consulta: <http://www.becparlamentare2008.ro/statis/Defalcarea%20mandatelor%20de%20parlamentari%20pe%20competitori%20electorali%20si%20sexe.pdf>, accesat 17.07.2015.

(9.3%), Vâlcea (9.5%), Mureș (9.8%), Neamț (9.8%), Argeș (9.9), Teleorman (10.2%), Brașov (10.2%). Cele mai mari ponderi ale candidaturilor feminine pentru Senat au fost în Iași (17,6%), Bacău (17.2%), București (16.8%), Suceava (16%), Argeș (16.1%), Dolj (15%)

Din păcate au existat și circumscripții în care nu au fost depuse nicio candidatură feminină, precum: Alba, Botoșani, Ilfov, Mehedinți, Mureș, Vâlcea²³.

Alegerile parlamentare din 9 decembrie 2012 s-au desfășurat tot sub imperiul Legii nr. 35/2008 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului și pentru modificarea și completarea Legii nr. 67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, a Legii administrației publice locale nr.215/2001 și a Legii nr.393/2004 privind Statutul aleșilor locali. Păstrarea aceluiași cadru normativ din 2008 nu prevestea nimic bun pentru noile alegeri parlamentare și nu a adus nicio îmbunătățire a reprezentării femeilor în forul legislativ.

În cele 43 de circumscripții electorale și pentru cele 452 de colegii și-au depus candidatura un număr total de 2.473 de persoane, din care 2.124 bărbați (85.89%) și 349 femei (14.11%). Din totalul competitorilor electorali, 2.442 au provenit din rândurile formațiunilor politice, 13 au fost candidați independenți: 11 bărbați și 2 femei, iar 18 persoane au candidat din partea organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale: 17 bărbați și 1 femeie²⁴.

Raport numărul total de candidaturi și numărul de candidaturi feminine

Partid/Alianță	Total candidaturi depuse	BĂRBAȚI	%	FEMEI	%
USL	452	405	89.60	47	10.40
ARD	452	390	86.28	62	13.72
UDMR	452	367	81.19	85	18.81
PP-DD	450	393	87.33	57	12.67
PRM	286	233	81.47	53	18.53
PER	177	153	86.44	24	13.56
PPMT	77	69	89.61	8	10.39
PAS	20	18	90.00	2	10.00
Candidaturi independente	13	11	84.62	2	15.38

Reprezentarea femeilor și a bărbaților la nivelul celor doi competitori importanți în alegerile parlamentare din 2012 se prezintă astfel:

Uniunea Social Liberală – USL

Partid	Candidați	Femei (%)	Bărbați (%)
PSD	230	10.55	89.45
PNL	181	11.06	88.94
PC	24	10.88	89.12
UNPR	14	0	100

²³ Detalii pe:

<http://www.becparlamentare2008.ro/statis/Defalcare%20candidati%20pe%20circumscripții%20si%20sexe.pdf>

²⁴ A se consulta: <http://www.becparlamentare2012.ro/candidati.html>, accesat 22.07.2015.

Alianța România Dreaptă – ARD

Partid	Candidați	Femei (%)	Bărați (%)
PDL	398	13.07	86.93
FC	33	21.21	78.79
PNCT-CD	21	14.29	85.71

Raportul dintre numărul total de mandate și numărul mandatelor deținute de femei

Partid politic, formațiune politică, alianță politică, candidat independent	CAMERA DEPUTAȚILOR			SENAT			% femei / mandate
	Bărați	Femei ²⁵	Total mandate	Bărați	Femei	Total mandate	
USL	233	40 ²⁶	273	113	9 ²⁷	122	12.40
ARD	49	7	56	23	1	24	10.00
PP-DD	40	7	47	20	1	21	11.76
UDMR	17	1	18	8	1	9	7.40
Organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale	17	1	18	–	–	–	
TOTAL MANDATE	356	56	412	164	12	176	
% FEMEI/TOTAL MANDATE	CAMERA DEPUTAȚILOR		13.59	SENAT		6.81	

Astfel, din cele 588 de mandate de parlamentar atribuite, numărul femeilor este de doar 68, adică un procent de 11.56%, ceea ce situează România pe locul 25 din cele 28 de state ale Uniunii Europene.

În urma analizei întreprinse cu privire la alegerile pentru Parlamentul României în cele șase cicluri electorale situația reprezentării femeilor în forul legislativ se prezintă astfel:

Legislatura	Total mandate	Numărul de mandate deținute de femei în Parlamentul României	%
1990-1992	471	30	6.36
1992-1996	471	19	4.03
1996-2000	471	23	4.88
2000-2004	467	56	11.99
2004-2008	451	53	11.75
2008-2012	471	46	9.76
2012-prezent	588	68	11.56

25 A se consulta: <http://www.becparlamentare2008.ro/statis/Defalcarea%20mandatelor%20de%20parlamentari%20pe%20competitori%20electorali%20si%20sexe.pdf>, accesat 18.07.2015.

26 PSD – 25 de deputate, PNL – 11 deputate, PC – 4 deputate.

27 PSD – 6 femei senator, PC-1, PNL – 2 femei senator.

La nivelul celor 28 de state europene²⁸, numărul femeilor reprezentate în forurile legislative alese se prezintă astfel:

Stat	Camera inferioară/ Parlament unicameral				Camera superioară			
	Data alegerilor	Nr. mandate	Femei	%	Data alegerilor	Nr. mandate	Femei	%
Suedia	2014	349	152	43.6	–	–	–	–
Finlanda	2015	200	83	41.5	–	–	–	–
Spania	2011	350	144	41.1	2011	266	90	33.8
Belgia	2014	150	59	39.3	2014	60	30	50
Danemarca	2011	179	63	38	–	–	–	–
Olanda	2012	150	56	37.3	2015	75	26	34.7
Germania	2013	631	230	36.5	–	69	28	40.6
Slovenia	2014	90	33	36.7	2012	40	3	7.5
Portugalia	2011	230	72	31.3	–	–	–	–
Italia	2013	630	195	31	2013	321	91	28.3
Austria	2013	183	56	30.6	–	61	18	29.5
UK	2015	650	191	29.4	–	791	191	24.1
Luxemburg	2013	60	17	28.3	–	–	–	–
Franța	2012	577	151	26.2	2014	348	87	25
Croația	2011	151	39	25.8	–	–	–	–
Polonia	2011	460	111	24.1	2011	100	13	13
Lituania	2012	141	33	23.4	–	–	–	–
Grecia	2015	300	69	23	–	–	–	–
Bulgaria	2014	240	49	20.4	–	–	–	–
Cehia	2013	200	40	20	2014	81	15	18.5
Slovacia	2012	150	28	18.7	–	–	–	–
Letonia	2014	100	18	18	–	–	–	–
Irlanda	2011	166	27	16.3	2011	60	18	30
România	2012	412	56	13.59	2012	176	12	6.81
Malta	2013	70	9	12.9	–	–	–	–
Cipru	2011	56	7	12.5	–	–	–	–
Ungaria	2014	198	20	10.1	–	–	–	–

În urma cercetării pe care am întreprins-o cu privire la alegerile parlamentare desfășurate în cei 25 de ani de alegeri post decembriste concluziile noastre sunt următoarele:

- multitudinea actelor normative care au reglementat alegerile parlamentare (în special ordonanțele de urgență care au modificat legile cadru);
- indiferent de tipul de scrutin utilizat, există o subreprezentare a femeilor prin raportare la numărul total al mandatelor;
- există o subreprezentare prin raportare la populația de sex feminin din România;

²⁸ Datele sunt cele furnizate de Parlamentele naționale la până la 1 iunie 2015- <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>, accesat 22.07.2015

- numărul femeilor parlamentar care au reușit prin activitatea parlamentară pe care au desfășurată să se impună ca voci în politica românească este extrem de mic;
- majoritatea femeilor care sunt cunoscute în politică au deținut cel puțin două mandate de parlamentar²⁹;
- comparativ cu celelalte state membre ale Uniunii Europene, România se plasează pe ultimele locuri în ceea ce privește mandatele deținute de femei.

Alegerile europene – șanse pentru o mai bună reprezentare a femeilor

Dobândirea de către România la 1 ianuarie 2007 a statutului de membru al Uniunii Europene i-a obligat pe legiuitori să adopte legislația specifică alegerilor pentru Parlamentul European. Astfel, într-un context politic intern tensionat, marcat de iminența spargerii majorității³⁰, Parlamentul României a adoptat Legea nr. 33/2007 privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Parlamentul European³¹. România a optat pentru scrutinul de listă, potrivit principiului reprezentării proporționale și pe bază de candidaturi independente. Teritoriul României s-a constituit într-o singură circumscripție. În competiția pentru primele alegerile europene s-au înscris 540 de candidați reprezentând 13 formațiuni politice și un candidat independent. În anul 2007, România a avut alocate 35 de mandate.

Rezultate alegeri pentru Parlamentul European din 25 noiembrie 2007³²

Nr. candidați	Partide care au obținut mandate	Nr. de mandate	Femei (Nr./%)	
541	Partidul Liberal Democrat	3	0	0
	Partidul Social Democrat	10	5	50
	Partidul Național Liberal	6	3	50
	Partidul Democrat	13	4	30.76
	UDMR	2	0	0
	Candidat independent	1	0	0
	TOTAL		35	12

La alegerile pentru Parlamentul European din anul **2009** au fost depuse 287 de candidaturi din partea a 7 formațiuni politice³³ și 2 candidaturi independente³⁴. UDMR și PRM nu au promovat nicio reprezentantă pe lista pentru europarlamentare. În literatura de specialitate s-a apreciat că o posibilă explicație se referă la gru-

29 Exemplu: Ecaterina Andronescu (PSD) – 5 mandate, Oana Manolescu (Asociația Albanezilor din România) – 5 mandate, Florina Ruxandra Jipa – 4 mandate, Rodica Nassar (PSD) – 4 mandate, Daniela Popa (PC) – 4 mandate, Roberta Alma Anastase (PD-L) – 3 mandate, Raluca Turcan (PD-L) – 3 mandate, Doina Silistru (PSD) – 3 mandate, Grațiana Gavrilescu (PNL, actualmente PC-PLR) – 3 mandate, Carmen Moldovan (PSD) – 3 mandate etc.

30 Radu Alexandru, *Politica între proporționalism și majoritarism. Alegeri și sistem electoral în România postcomunistă* (Iași: Institutul European, 2002), 211.

31 Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 28 din 16 ianuarie 2007. Din păcate, și această lege, ca de altfel toate legile electorale din România, a suferit o multitudine de modificări legislative prin ordonanțe de urgență.

32 A se vedea: http://www.roaep.ro/bec_eu_07/wp-content/uploads/2013/10/reultate_finale_pe.pdf, accesat 20.07.2015.

33 Alianța Electorală PSD+PC, Partidul Democrat Liberal, Partidul Național Liberal, Partidul România Mare, Uniunea Democrată a Maghiarilor din România, Partidul Național Creștin Democrat.

34 Elena Băsescu și Abraham Pavel.

purile țintă și la dimensiunea acestor partide³⁵. UDMR ar fi putut să promoveze un candidat de sex feminin pe o poziție eligibilă, dat fiind faptul că acesta este partidul cel mai puțin volatil din România, contând întotdeauna pe un număr stabil de alegători. În schimb, pentru PRM decizia nepromovării unor candidate poate fi explicată prin strategia electorală a partidului.

Rezultate alegeri pentru Parlamentul European din 7 iunie 2009³⁶

Nr. candidați	Partide care au obținut mandate	Nr. de mandate	Femei (Nr./%)	
289	Alianța Electorală PSD+PC	11	5	45.4
	Partidul Democrat Liberal	10	2	20
	Partidul Național Liberal	5	4	80
	UDMR	3	0	0
	Partidul România Mare	3	0	0
	Candidat independent	1	1	
	TOTAL	33	11	33.33%

Din totalul de 33 de europarlamentari români: 22 sunt bărbați (66.66%), iar 11 sunt femei (33.33%).

La alegerile europarlamentare din anul **2014** și-au depus candidatura 15 formațiuni politice și 12 candidați independenți. Astfel, din cele 579 de candidaturi, repartizarea pe gen este următoare: 410 bărbați (70.8%) și 169 femei (29.2%)³⁷.

Rezultate alegeri pentru Parlamentul European din 25 iunie 2014³⁸

Nr. candidați	Partide care au obținut mandate	Nr. de mandate	Femei (Nr./%)	
579	Alianța Electorală PSD-UNPR-PC	16	7	43.75
	Partidul Național Liberal	6	4	66.66
	Partidul Democrat Liberal	5	1	20.00
	UDMR	2	0	0
	Partidul Mișcarea Populară	2	0	0
	Candidat independent	1	1	
	TOTAL	32	10	31.30

Din cei 32 de reprezentanți ai României în Parlamentul European: 22 sunt bărbați (68.7%), iar 10 sunt femei (31.3%).

În urma analizei privind alegerile europarlamentare în România putem evidenția următoarele aspecte:

– numărul femeilor candidat reprezintă aproximativ 30% din totalul candidaturilor;

³⁵ Sergiu Gherghina (editor), *Cine decide? Partide, reprezentanți și politici în Parlamentul României și cel European* (Iași: Institutul European, 2010), 229.

³⁶ A se vedea:

<http://www.bec2009pe.ro/Documente%20PDF/Rezultate/Rezultate%20finale/Proces%20verbal%20centralizare%20voturi.pdf>, accesat 20.07.2015.

³⁷ Pentru detalii, poate fi consultată *Cartea albă a alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European din 25 mai 2014*, p. 28 – <http://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2015/06/RAPORT-EUROPARLAMENTARE.pdf>, accesat 20.07.2015

³⁸ A se vedea:

<http://www.bec2009pe.ro/Documente%20PDF/Rezultate/Rezultate%20finale/Proces%20verbal%20centralizare%20voturi.pdf>, accesat 20.07.2015

- cea mai bună reprezentare a femeilor prin raportare la numărul de mandate obținute o are Partidul Social Democrat, urmat de Partidul Național Liberal și Partidul Democrat Liberal;
- în cele trei cicluri electorale pentru Parlamentul European s-au înscris în cursa electorală doar 2 femei candidat independent și doar una dintre acestea a reușit să obțină mandatul de europarlamentar³⁹;
- spre deosebire de alegerile naționale, pentru alegerile europarlamentare, partidele politice au propus mai multe candidate de sex feminin și le au promovat pe poziții eligibile.

Soluții posibile pentru creșterea gradului de reprezentare a femeilor în organismele alese

Cercetarea pe care am realizat-o ne-a evidențiat încă o dată o certitudine a vieții politice din România: *subreprezentarea femeilor în viața politică*. Rațiunile pentru slaba reprezentare a femeilor în politică sunt ușor de identificat:

- prejudecățile;
- discriminarea de gen;
- procesul de socializare;
- slaba mediatizare a femeilor;
- responsabilitățile familiale;
- lipsa modelelor în politică (atât feminine, cât și masculine);
- opțiunea pentru o carieră profesională și mai puțin pentru una politică;
- miturile legate de lipsa de calificare;
- accesul limitat la fonduri pentru campanii⁴⁰ etc.

În doctrină⁴¹ s-au evidențiat și alți factori politici, socio-economici, culturali și ideologici care influențează prezența femeilor în politică, precum:

- modul de a face politică în România;
- rolul partidelor politice – partidele au rolul fundamental în selecția candidaților. Structura instituțională, ideologia, proporția femeilor activiste în cadrul partidului și regulile interne de reprezentare a genului;
- sistemul electoral – analizele rezultatelor alegerilor au evidențiat în mod clar faptul că sistemele proporționale avantajează reprezentarea femeilor.

Experiențele statelor dezvoltate ne arată că procentul femeilor angajate în forurile decizionale ale instituțiilor politice și publice nu va crește fără ajutorul unor măsuri specifice, precum cotele de reprezentare, însoțite de campanii de promovare a participării active a femeilor la bunul mers al societății. Cotele minimale de gen, sub diversele lor forme, sunt practici deja legiferate în state europene precum Belgia, Franța, Spania, Norvegia, Finlanda sau Slovenia, iar cote stabilite în statutul partidelor politice⁴² găsim în state precum Germania, Suedia, Polonia sau Marea Britanie.

39 Menționăm faptul că imediat după obținerea mandatului, Elena Băsescu s-a raliat grupului PD-L.

40 A se vedea: <http://www.femeileinpolitica.ro/>, accesat 27.07.2015.

41 Oana Băluță, „Cu mai multă reflexivitate despre reprezentarea politică”, *Expert electoral*, nr. 1(2014): 6.

42 În Suedia, Partidul de Vest (VP) are o cotă de cel puțin 50% femei pe listele electorale, încă din 1987. Partidul Laburist Social Democrat din Suedia (SAP) are instituită o cotă de reprezentare a femeilor pe listele electorale de 50% încă din anul 1993, folosind metoda „zipper” (alternanța bărbat – femeie); în Germania, Uniunea Creștin Democrată (CDU) folosește din anul 1996 regula conform căreia listele de candidați sunt alcătuite astfel încât după trei candidați, consecutivi, de același sex să urmeze un altul de sex diferit; în Danemarca, Partidul Socialist Popular (SF) a

Milităm astfel pentru introducerea unei *cote de gen*. Pentru că actuala dinamică și actuala cotă efectivă de reprezentare a femeilor în forurile decizionale europene, centrale și locale plasează partidele românești foarte departe de practicile europene și mondiale. Introducerea sistemului de cote pentru reprezentarea politică a femeilor compensează obstacolele care împiedică femeile să beneficieze de pozițiile politice care le revin în mod echitabil și previne apariția altor bariere și mecanisme de excludere. O cotă minimală de gen limitează tendința partidelor politice de a desemna ca reprezentanți în cea mai mare parte bărbați și le obligă pe acestea să caute activ candidate competente.

Cotele de gen și listele alternative un bărbat/o femeie pentru pozițiile de decizie politică s-au dovedit instrumentele cele mai eficiente pentru combaterea discriminării și a dezechilibrelor de putere între bărbați și femei, dar și pentru îmbunătățirea reprezentării democratice în organismele decizionale politice.

Legislativul ar trebui să aibă în vedere la momentul creionării legislației electorale și modelele de bună practică utilizate de state cu democrații consolidate⁴³.

fost primul partid din această țară care a introdus în 1977 o cotă de reprezentare a femeilor de 40%. Aceasta a fost abandonată însă în 1996. Partidul Social Democrat (SD) a adoptat în 1983 o cotă de reprezentare de 40% pentru femei, pe listele electorale la alegerile generale, iar în 1988 această cotă a fost extinsă și pentru alegerile locale și regionale. Pentru alte detalii, a se vedea, Liliانا Elena Pârle, „Femeile în politica românească. vot și reprezentare”, <http://www.roaep.ro/ro/section.php?id=27&l2=58>, accesat 23.07.2015.

43 Spre exemplu în *Belgia*, sistemul cotelor minimale de gen este reglementat atât în Constituție, cât și prin legea electorală. Astfel este instituită obligativitatea existenței unui număr egal de bărbați și femei pe listele electorale, inclusiv cu condiția ca primele două poziții de pe listă să nu fie ocupate de candidați de același gen. Constituția Belgiei în art. 10 alin. (3) stipulează: „Egalitatea între femei și bărbați este garantată”. De asemenea, art. 11 bis dispune: „Legea, legea federală sau norma menționată la art. 134 garantează că femeile și bărbații își pot exercita în mod egal funcțiile publice și electivă”. Capitolul II art. 2 din Legea din 18 iulie 2002 cu privire la asigurarea prezenței egale a bărbaților și femeilor pe listele de candidaturi pentru alegerea Camerelor legislative federale și Consiliului Comunității germanofone, publicată în Monitorul belgian din 28 august 2002 dispune: „Art. 117 bis. Pe fiecare listă, diferența între numărul de candidați de fiecare sex nu poate fi mai mare de unu. Primii doi candidați din fiecare listă trebuie să fie de sex diferit”.

Pentru detalii despre reprezentarea femeilor în organismele alese belgiene pe: http://igvm-iefh.belgium.be/fr/domaines_action/prise_de_decision/cijfers/, accesat în 26.07.2015

În *Franța*, Constituția revizuită în anul 2008 a consacrat principiul egalității de șanse cu privire la mandatele electivă. Astfel, în art. 1 alin. (2) din Constituție se stipulează: „Legea favorizează accesul egal al femeilor și bărbaților la mandatele electorale și la funcțiile electivă, precum și la responsabilitățile profesionale și sociale”. Prima reglementare expresă cu privire la accesul egal al femeilor la mandatele electorale și funcțiile electivă s-a realizat prin Legea nr. 2000-493 din 6 iunie 2000 care în art. 2 stipulează: „Pe fiecare listă, distanța între numărul de candidați din fiecare sex nu poate fi mai mare de unu. În cadrul fiecărui grup întreg de șase candidați în ordinea prezentării pe listă trebuie să figureze un număr egal de candidați din fiecare sex”. De asemenea, Legea nr. 2007-128 din 31 ianuarie 2007 cu privire la promovarea accesului egal al femeilor și bărbaților la mandatele electorale și la funcțiile electivă a extins obligația alternanței femei-bărbați în compunerea listelor pentru alegerile executivelor regiunilor și comunelor cu peste 3500 de locuitori. Acest act normativ a prevăzut și scăderea ajutorului public cu 30% dacă partidele politice prezintă doar 30% femei pe listele lor (această reglementare fiind utilizată abia la alegerile legislative din iunie 2012). Guvernul francez a făcut din drepturile femeilor o prioritate a activității sale guvernamentale, prioritate care s-a reflectat prin Legea nr. 2014-873 din 4 august 2014 cu privire la egalitatea reală între femei și bărbați. Această reglementare dispune ca statul, colectivitățile teritoriale și instituțiile publice trebuie să pună în aplicare o politică pentru egalitatea între femei și bărbați.

În *Spania*, constituția statuează în art. 9 alin. (2): „Autoritățile publice trebuie să promoveze condițiile necesare pentru ca libertatea și egalitatea persoanelor și a grupurilor de care acestea aparțin să fie reale și efective, să elimine obstacolele ce previn sau îngreunează îndeplinirea acestora și să faciliteze participarea tuturor cetățenilor la viața politică, economică, culturală și socială”, iar art. 14 prevede: „Spaniolii sunt egali în fața legii și nu pot fi supuși discriminării pe

Guvernul trebuie să adopte politici publice în domeniul educației și formării pentru a combate percepțiile stereotipe și pentru a încuraja performanța dincolo de diferența de gen. Integrarea României în Uniunea Europeană a impulsivat procesul de aplicare a principiului egalității de șanse⁴⁴.

Chiar dacă cifrele privind reprezentarea femeilor arată o realitate dureroasă, opiniile cetățenilor români sunt totuși relativ favorabile unei mai bune și echitabile reprezentării a acestora în politică. Astfel, un sondaj realizat de INSCOP în februarie 2015⁴⁵ a relevat următoarele aspecte:

- românii au opinii împărțite cu privire la posibilitatea ca partidele să fie obligate prin lege să crească numărul de femei promovate în posturi alese. Astfel, 44.5% dintre români au fost de acord cu o asemenea idee, în timp ce 37% se opun, iar un număr destul de ridicat de respondenți –18.5% – au ales să nu se pronunțe⁴⁶;
- cetățenii români consideră în procent de 40.3% că lucrurile ar rămâne la fel chiar și în cazul implicării mai mari a femeilor în viața politică. Acest rezultat demonstrează că un procent important dintre români nu consideră *genul* ca fiind o variabilă definitorie pentru activitatea oamenilor politici;
- 25% dintre respondenți consideră însă că lucrurile ar merge mai bine în România dacă implicarea femeilor în politică ar fi mai ridicată, în timp ce 17.2% sunt de părere contrarie. Faptul că sunt sensibil mai mulți cei care valorizează pozitiv efectul pe care l-ar avea creșterea implicării femeilor în politică este de remarcat. Procentul de non-răspunsuri (17.5%) este și în acest caz influențat de conformismul social.
- răspunsurile la întrebarea: „*Ce părere aveți despre posibilitatea ca o femeie să devină primul-ministru al României?*” – au arătat că 47.4% dintre respondenți consideră că o femeie Prim-ministru nu ar schimba cu nimic lucrurile, 24.3% sunt de părere că situația actuală s-ar îmbunătăți, poate și ca o reflexie a percepției că femeile sunt mai responsabile și mai pricepute în sfera „*bunei gospodării*”, iar 12.5% afirmă contrariul. Numărul non-răspunsurilor a fost ceva mai mic în acest caz –15.8%.

Concluzii

Creșterea gradului de reprezentare a femeilor în viața politică, fie că este vorba de cea locală, națională sau europeană rămâne un deziderat pe care partidele politice din România îl promovează, dar, din păcate nu fac eforturi pentru a-l transpune și în practică.

Sunt multe întrebări la care forurile politice, societatea românească în integralitatea sa trebuie să răspundă. Ne am oprit doar asupra câtorva:

Își doresc cu adevărat femeile să se implice în viața politică? Răspunsul la această întrebare, în opinia noastră, nu poate fi unul tranșant. Considerăm că sunt

motive de origine, rasă, sex, religie, opinie sau oricare altă condiție sau circumstanță personală sau socială”. Legea Organică nr. 3/2007 din 22 martie 2007 cu privire la egalitatea efectivă a femeilor și bărbaților în Capitolul I, art. 14 alin. (4) prevede: „*Participarea echilibrată de femei și bărbați pe listele de candidaturi și în procesele de luare a deciziilor*”.

44 A se vedea în acest sens *Raportul referitor la strategia UE pentru egalitatea între femei și bărbați post 2015* (2014/2152 –INI) – <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2015-0163+0+DOC+XML+V0//RO>, accesat în 25.07.2015.

45 Pentru detalii: <http://www.inscop.ro/martie-2015-femeile-in-politica/>, accesat în 20.07.2015.

46 Specialiștii care au realizat sondajul au apreciat că nivelul ridicat de non-răspunsuri poate fi explicat pe de o parte ca un efect al conformismului social existent în jurul subiectului, iar pe de altă parte o rezultantă a faptului că tema promovării femeilor în politică printr-o modificare legislativă a fost dezbătută doar marginal.

foarte puține femei care vor cu adevărat o carieră politică și sunt dispuse să „sacrifice” timp din viața familială, sau din cariera profesională pentru a se dedica politicii. *Și ce se întâmplă oare atunci când în ciuda „sacrificiilor” decizia de promovare în funcții de conducere aparține în totalitate tot bărbaților? Este oare suficient să se prevadă în lege un anumit procent alocat femeilor, pentru ca acestea să fie determinate să se implice în viața politică?*

Până unde poate accede o femeie în politica românească? Realitatea politică ne spune că doar până la rangul de ministru, parlamentar, vicepreședinte de consiliul județean ori primar.

Sunt partidele politice dispuse să stabilească cote de reprezentare pe listele prezentate în toate tipurile de alegeri? În toate dezbaterile publice, dar și în proiectele de lege inițiate de diferitele forțe politice stabilirea unor cote de reprezentare pare a fi susținută cu tărie până la momentul dezbaterilor și votului în forul legislativ, când nicio inițiativă nu se materializează. Cât privește transpunerea în dispoziții în Statutele proprii de partid, niciun partid politic nu a făcut acest lucru, ci a marcat cel mult principiul egalității de șanse, în mod expres sau tangențial⁴⁷.

Este societatea românească misogină? Aici răspunsul este clar: DA. O arată cifrele din toate studiile. Femeile în politică nu sunt discriminate doar de colegii lor bărbații sau de bărbații din societate, ci și chiar de femei. Se spune adesea că femeile, ele însele, nu ar vota spre exemplu o femeie Președinte. Societatea românească nu are mentalitatea, educația și nici dorința de a da femeilor un impuls pentru a se „lupta” de la egal la egal cu bărbații. Rămânem tributarii vechilor mentalități, că rolul femeii este mai bine evidențiat în partea socială, umană a societății, iar bărbaților le revine misiunea de a-și asuma deciziile importante pentru societate, pentru țară.

Zona bătăliilor politice rămâne una aridă pentru femei. Cu toate acestea, ne exprimăm speranța că viața politică, dar și cea administrativă are nevoie de un număr mai mare de femei care să echilibreze balanța puterii, să asigure stabilitate.

BIBLIOGRAFIE

GHERGHINA, Sergiu, *Cine decide? Partide, reprezentanți și politici în Parlamentul României și cel European*, Institutul European, Iași, 2010.

RADU, Alexandru, *Politica între proporționalism și majoritarism. Alegeri și sistem electoral în România postcomunistă*, Institutul European, Iași, 2002.

ˆwOana Băluță, „Cu mai multă reflexivitate despre reprezentarea politică”, *Expert electoral*, nr. 1(2014): 6.

47 PSD în art. 10 lit. f din Statut stabilește: „(PSD)...Recunoaște și susține rolul femeii în familie și în societate, egalitatea de șanse între femei și bărbați și promovează accesul la reprezentarea proporțională a femeilor în toate funcțiile și structurile sale politice”.

PNL reglementează în Codul etic: „Înscrierea în PNL reprezintă o decizie personală, făcută în conformitate cu Statutul partidului, motivată exclusiv pe adeziunea la principiile liberale, pe dorința de a milita pentru impunerea în viața publică a valorilor în care liberalii cred: libertatea individuală, respectul față de cetățean și familia sa, egalitatea șanselor, garantarea proprietății private, economie de piață, coeziune economică și socială, stat minimal și nu de alte scopuri sau de interese personale – poziție socială, avantaje economice, sau alte privilegii.”

UDMR în art. 5. din Statut menționează că: „Reprezentantele organizațiilor de femei maghiare din România care își asumă un rol activ în activitatea Uniunii pot dobândi, în forurile Uniunii, calitatea de membru, funcții și drept de reprezentare.”

UNPR în art. 3 din Statut precizează că: „UNPR urmărește numai obiective politice și acționează pe întreg teritoriul României în vederea promovării pluralismului politic, a interesului național, a valorilor democrației, pentru îndeplinirea prevederilor constituționale în ceea ce privește drepturile cetățenilor, proprietatea, egalitatea în drepturi și egalitatea de șanse”.

Resurse online

- *** <http://www.roaep.ro>
- *** <http://www.cdep.ro>
- *** <http://www.senat.ro>
- *** <http://www.becparlamentare2008>
- *** <http://www.becparlamentare2012.ro>
- *** <http://www.bec2009pe.ro>
- *** <http://www.inscop.ro>
- *** <http://www.ipu.org>
- *** <http://igvm-iefh.belgium.be>
- *** <http://www.europarl.europa.eu>
- *** <http://www.femeileinpolitica.ro>